

mgr Dorota Miłułka

11.02.2019r.

Wydział Filologiczny

Uniwersytet w Białymstoku

promotor: prof. dr hab. Lucyna Aleksandrowicz-Pędich

Streszczenie rozprawy doktorskiej

W przygotowanej rozprawie doktorskiej pt.: *In Search of Identity and Spirituality in the Fiction of American Jewish Female Authors at the Turn of the 21st Century* (W poszukiwaniu tożsamości i duchowości w amerykańsko-żydowskiej prozie kobiecej z przełomu XX-go i XXI-go wieku) rozważano znaczenie religii – judaizmu – w kontekście kształtowania się tożsamości Amerykanek żydowskiego pochodzenia na kanwie literatury amerykańsko-żydowskiej. Nadrzędnym celem analizy wybranych utworów literackich pisarek amerykańsko-żydowskich trzeciego pokolenia było uchwycenie zmian w nastawieniu amerykańskich Żydówek (bohatek literackich) wobec judaizmu (patriarchalnej religii, w której wzrastały), będących pokłosiem transformacji społeczno-politycznych zachodzących w społeczeństwie amerykańskim końca XX-go i początku XXI-go wieku.

Rozprawa składa się z trzech rozdziałów, z których dwa pierwsze stanowią teoretyczną nadbudowę dla empirycznych rozważań zawartych w ostatnim rozdziale rozprawy. W pierwszym rozdziale omówiono w sposób diachroniczny, tj. od XVII do XX wieku, emigrację kobiet żydowskich wywodzących się na ogół z Europy Środkowo-Wschodniej do Ameryki i związane z nią dylematy pojawiające się w Nowym Świecie. Ponadto zaprezentowano w sposób porównawczy poszczególne odmiany judaizmu na gruncie amerykańskim, ze szczególnym zwróceniem uwagi na zmieniającą się pozycję kobiet we współczesnych odmianach judaizmu, jak również na ich rolę w rozwoju tych denominacji w Stanach Zjednoczonych w XX wieku. Pierwszy rozdział kończą rozważania dotyczące wpływu feminizmu na dotychczasowy status kobiety w judaizmie, który został zakwestionowany przez żydowskie feministki w latach 70-tych ubiegłego wieku.

Podzielony na trzy części drugi rozdział rozprawy ukazuje chronologiczny i tematyczny rozwój pisarstwa Amerykanek żydowskiego pochodzenia na przestrzeni XX i początku XXI wieku. Przegląd tej literatury poprzedza próba zdefiniowania pojęcia *literatura amerykańsko-żydowska* w oparciu o ujęcia zaproponowane m.in. przez Tresę Grauer, Michaela P. Kramera i Hanę Wirth-Nesher. W dalszej części rozdziału zilustrowano

trzy generacje amerykańskich pisarek pochodzenia żydowskiego, które różniły się od siebie podejściem do roli judaizmu w życiu kobiet, żydowskiej tożsamości, a także asymilacji z amerykańską kulturą głównego nurtu. Wątki podejmowane przez pisarki pierwszego i drugiego pokolenia leżały zupełnie poza obszarem zainteresowań reprezentantek trzeciej, najmłodszej generacji pisarek amerykańsko-żydowskich. Tematem przewodnim ich utworów stały się kwestie związane z bezprecedensowym zainteresowaniem religią, powrotem do judaizmu tradycyjnego, z ustawicznym poszukiwaniem żydowskich korzeni, z negocjowaniem i w efekcie określeniem swojej tożsamości i duchowości w świecie, w którym przenikają się nurt ortodoksyjny judaizmu z ideologiami sekularnymi i feministycznymi. W końcowej części tego rozdziału zaprezentowano wybrane sylwetki pisarek amerykańsko-żydowskich najmłodszego pokolenia (Anne Roiphe, Nesy Rapoport, Rebeki Goldstein, Pearl Abraham, Allegry Goodman, Tovy Mirvis, i Dary Horn) oraz scharakteryzowano ich główne dzieła. Pisarki te wraz z pisarzami amerykańsko-żydowskimi trzeciego pokolenia (takimi jak Melvin Jules Bukiet, Michael Chabon, Jonathan Rosen, Nathan Englander, Gary Shteyngart, Jonathan Safran Foer) należą do tzw. nowej fali literatury żydowskiej, która przyczyniła się według krytyków literackich do renesansu amerykańsko-żydowskiej literatury u schyłku XX wieku.

Trzeci rozdział, stanowiący część empiryczną rozprawy, poświęcony został krytycznej interpretacji wybranych dzieł literackich pochodzących z okresu 1980-2005 autorstwa współczesnych pisarek amerykańsko-żydowskich reprezentujących trzecie pokolenie. Do analizy zakwalifikowane zostały następujące utwory: *Preparing for Sabbath* (1981) Nesy Rapoport, *Lovingkindness* (1987) Anne Roiphe, "Rabbinical Eyes" (1993) i *Mazel* (1995) Rebeki Goldstein, *The Romance Reader* (1995) Pearl Abraham, Allegry Goodman *Kaaterskill Falls* (1998) i *Paradise Park* (2001) oraz Tovy Mirvis *The Ladies Auxiliary* (1999) i *The Outside World* (2004). Głównym celem analizy było przedstawienie i omówienie, w jaki sposób zmieniają się postawy współczesnych Amerykanek pochodzenia żydowskiego (bohaterek literackich) wobec judaizmu, patriarchalnej religii, w której zostały wychowane, na skutek transformacji społeczno-politycznych zachodzących w społeczeństwie amerykańskim końca XX-go i początku XXI-go wieku. Niebagatelną rolę odgrywa w tej kwestii nurt feministyczny, a w szczególności jego odłam określany jako feminizm żydowski, który wpłynął w sposób bezpośredni na pisarki amerykańsko-żydowskie oraz pośredni na kreowane przez nie bohaterki ich powieści. Ten wpływ daje się zauważyć głównie w odniesieniu do miejsca judaizmu w życiu tych bohaterek, a co za tym idzie „nowych” dróg odkrywania przez nie tożsamości i duchowości w obrębie tej religii. Zmieniające się postawy

bohaterek wobec patriarchalnego judaizmu, tj. od tradycyjnej ortodoksji do sekularyzmu, przedstawione zostały w pięciu kolejnych podrozdziałach niniejszej części pracy. Każdy z nich ukazuje zatem inną drogę poszukiwania duchowości i kobiecej tożsamości przebytą przez bohaterki literackie, u której podstaw leży różny stopień zagłębienia w wyznawaną wiarę.

Przed przeprowadzeniem analizy utworów postawiono tezę, że współczesna powieść amerykańska tworzona przez pisarki amerykańskie pochodzenia żydowskiego odzwierciedla przemiany związane z ewoluowaniem religii judaistycznej w kierunku uznania autonomii kobiet oraz zjawiska związane ze współczesnym poszukiwaniem duchowości, które prowadzą do powrotu do rygorystycznie respektowanej tradycji religijnej, całkowitego odrzucenia lub reformowania jej w świetle osiągnięć ruchów feministycznych. Powyższa teza znalazła potwierdzenie w zgromadzonym materiale badawczym. Dodać jednak należy, że poszukiwanie tożsamości i duchowości przez bohaterki literackie odznaczało się różną intensywnością i przebiegało w różnych kierunkach.

Wybrane do interpretacji powieści przeanalizowano nie tylko z perspektywy społeczno-kulturowej, związanej bezpośrednio z religią judaistyczną i miejscem kobiet w zmieniającym się świecie, ale także pod kątem formy i stylu preferowanych przez ich autorki. Poddane analizie utwory amerykańsko-żydowskich autorek trzeciego pokolenia zostały w dominującym zakresie napisane w sposób tradycyjny i przypominają pod wieloma względami klasyczną XIX-wieczną powieść wiktoriańską, charakteryzującą się chronologiczną narracją, dbałością o detale, barwnym językiem, a także szczegółową charakterystyką postaci. Poszukiwania formalne ograniczają się głównie do eksperymentów z ukazywaniem różnych punktów widzenia przedstawianych bohaterów, indywidualnych i zbiorowych.

Niniejsza praca może stanowić cenny przyczynek do dalszej dyskusji na temat poszukiwania kobiecej duchowości we współczesnej amerykańskiej literaturze kobiecej. Jako przedmiot tych rozważań można byłoby przyjąć powieści stworzone przez autorki spoza kręgu judaistycznego, bezpośrednio lub pośrednio związane z innymi religiami, na przykład z chrześcijaństwem, islamem lub religiami Wschodu.

Donata Mikućka